

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

Новікова Людмила Флорівна
доцент кафедри грошового обігу
та банківської справи,
Ауд. 203.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Модуль 1. Теоретичні основи побудови та функціонування банківської системи.

Модуль 2. Роль комерційних банків в економіці держави.

Модуль 3. Контроль та безпека діяльності комерційних банків.

Метою викладання навчальної дисципліни “ Банківська система ” є: формування системи знань студентів відносно виникнення, створення та розвитку банківської системи, особливостей функціонування банківської системи в країнах ринкового типу господарювання, місця центральних банків у системі, їх функцій, завдань та операцій, діяльності комерційних банків та проведення ними операцій, аналізу банківської діяльності, необхідності банківського менеджменту в умовах конкурентного середовища, регулювання, нагляду, контролю НБУ за банками другого рівня, інструментів та методичних основ використання фінансових методів та важелів у системі фінансової безпеки банків.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є економічні відносини, що виникають між банками, їх клієнтами та центральним банком в процесі здійснення банками своєї діяльності.

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

- 1). ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.**
- 2). БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: ЦІЛІ, ФУНЦІЇ, ХАРАКТЕРНІ РИСИ.**
- 3). БАНКІВСЬКІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.**

1). ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Слово “банк” походить від італ. banco, що означає лава, конторка, стіл, на якому середньовічні італійські міняйли розкладали свої монети.

Французьке слово “banque” означає “скриня”, тобто вказує на функцію збереження чогось цінного.

Багатьма мовами світу слово “банк” завдяки його єдиним кореням має аналогічне значення:

bank (англ., нім.),

banco (італ., ісп.),

banque (фр.).

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

**I етап – від античності до виникнення
Венеціанського банку**

- ЗАРОДЖЕННЯ БАНКІВНИЦТВА

**Зародилася і подальшого розвитку
банківська справа набула в
Стародавній Греції (Елладі), де
організацію банківської справи було
закладено понад дві з половиною
тисячі років у давньогрецьких містах
на узбережжях Середземного,
Егейського і Чорного морів.**

У стародавніх Вавилоні і Греції першими банкірами були жерці. Надійним місцем для зберігання цінностей були храми (Дельфійський, Делоський, Самоський і Ефеський), що перетворилися в своєрідні банківські установи.

У IV ст. до н.е. в Афінах конкурентами храмів стають трапецити (трапезити). Виникає така професія, як міняйли, які розкладали монети на спеціальному столі (від грец. “trapeza” — трапедза) і перевіряли їх якість.

На кінець V ст. до н.е. трапедза — лавка міняйли, де працювали кілька осіб, перетворилася на прототип сучасного банку.

Різноманітність банківських операцій призвела до спеціалізації трапецитів.

Аргираймози - займалися міняльною справою,

Довейстаї - видавали не тільки лихварські позики, але і промислові, здійснювали довгострокові інвестиції у промислові підприємства, за що одержували певні відсотки.

Подальший розвиток банківської справи зумовив появу і розповсюдження банків у Єгипті, де О. Македонський організовував “королівські банки”, якими управляли греки.

Банківська справа в Римі була організована на зразок банківської справи у Греції в III ст. до н.е.

Банки називалися **аргентарії** або **мензарії**.

Аналогічні операції, а також грошові розрахунки здійснювалися у Стародавній Греції жрецькими, храмами і міняйлами-трапезитами, а у Стародавньому Римі – менсаріями.

II етап – з 1156 р. до заснування Англійського банку в 1694 р.

- ЖИРООБОРОТ

Перші громадські банки з'явилися в Італії.

У 1156 р. у Венеції утворився жиробанк “Монтеньєва” – громадська установа, куди вносилися податки і де проводилися окремі банківські операції.

- У 1407 р. був створений банк Святого Георгія шляхом злиття дрібних банків і знаходився під заступництвом Генуї.
- У 1463 р. Папа Римський надав банку право відлучати від церкви всіх боржників. Цим правом банк користувався 42 роки, тому боржників у нього не було. На жиробанк цей банк був перетворений тільки в 1675 р.
- У 1587 р. у Венеції після краху великого приватного банку Пізани був відкритий державний жиробанк з назвою “Banco di Rialto”.

- ДЕРЖАВНІ БАНКИ

У 1609 р. уряд Голландії внаслідок зловживань місцевих банкірів заснував Амстердамський банк під гарантію міста.

У 1619 р. Гамбург за прикладом Амстердама з тих же причин заснував під гарантію міста жиробанк, який проіснував до 1812 р.

**В 1694 р. шотландцем Уільямом
Петерсоном був створений
Англійський банк для вирішення
урядових фінансових проблем.**

III ЕТАП – З 1694 Р. ДО КІНЦЯ XVIII СТ.

Поступово виникають спеціалізовані банки:

у Шотландії – Королівський (1695 р.),

**Банк Британської компанії для торгівлі
полотном (1706 р.),**

Віденський банк (1703 р.),

Пруський банк для морської торгівлі (1767 р.),

Паризька облікова каса (1776 р.),

Петербурзький банк (1780 р.).

**У цих банках з'являється новий спосіб
розрахунків: перенесення коштів з рахунку
на рахунок за допомогою чекового обігу.**

- РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ БАНКІВ

Особливого поширення набули **депозитні банки** в Англії, Шотландії, Австрії, Німеччині, Швейцарії, а також у Північній Америці.

Виникали і **спеціалізовані банки**: іпотечні (під заставу нерухомості), народні, які обслуговували населення, ремісничі – для ремісників.

Функціонували також **позикові каси**, які видавали кредити.

Ощадні каси, які приймали внески від населення і не мали права займатися кредитуванням, були державними установами і розміщували гроші у державні цінні папери.

У 1848 р. у Пруссії з'явилися **ломбарди**.

- РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Конкуренція серед банків призводить до універсалізації банків, в процесі якої депозитні операції все більше переплітаються з чековими і переказами, розширюються депозитні і кредитні операції, з'являються нові види банківських операцій. Так, у 1877 р. були запроваджені лізингові операції, а пізніше банки починають проводити факторингові операції.

Розвиток ринку цінних паперів зумовив розширення операцій з цінними паперами, а згодом, у 70-ті рр. ХХ ст., і сек'юритизацію активів.

Законодавчі обмеження участі банків на ринку цінних паперів, участь в капіталах підприємств сприяли виникненню трастових операцій.

Особливого поширення та удосконалення депозитні банки отримали на даному етапі в Англії, Шотландії, Австрії, Німеччини, Швейцарії, а також у Північній Америці.

IV ЕТАП – З ПОЧАТКУ ХІХ СТ. ДО ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ

На початку ХІХ ст. з'являються центральні банки На початку ХІХ ст. з'являються центральні банки, монопольно виконують функцію емісії банкнот.

Наприклад, у Франції Центральний банк Наприклад, у Франції Центральний банк був утворений Наполеоном в 1800 р., Австрійський банк - у 1806 р., Російський державний банк - у 1860 р.

2). БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: ЦІЛІ, ФУНЦІЇ, ХАРАКТЕРНІ РИСИ.

Підходи до визначення поняття “ банківська система ”	
Інституційний	Інституційно-економічний
передбачає визначення банківської системи як сукупності банків, які її утворюють	передбачає розгляд банківської системи, виходячи з економічних, правових, організаційних умов, які визначають потребу системного впорядкування банківської діяльності
Представники підходу	
А.М. Мороз національне законодавство	А.О. Єпіфанов О.В. Дзюблюк В.В. Масленніков

РИСИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

ЗАГАЛЬНІ	СПЕЦІФІЧНІ
<p>1). Поєднання багатьох однотипних елементів.</p> <p>2). Динамічність системи.</p> <p>3). Закритість системи.</p> <p>4). Саморегуляція системи.</p>	<p>1). Дворівнева структура.</p> <p>2). Централізоване регулювання діяльності кожного банку окремо і банківської діяльності в цілому.</p> <p>3). Гнучке поєднання високого рівня централізованої керованості банківської системи із збереженням повної економічної незалежності та відповідальності за результати своєї діяльності в кожному банку, який входить у систему.</p> <p>4). Наявність загальносистемної інфраструктури, що забезпечує ефективне функціонування окремого банку, а також взаємодію банків.</p>

СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Перший рівень	НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ			
Другий рівень	Державні банки (100 % статутного капіталу належить державі)	Спеціалізовані банки (ощадні, іпотечні, клірингові, інвестиційні – більше 50 % – активи одного виду; ощадний – більше 50 % пасивів – вклади населення)	Універсальні банки	Філії іноземних банків створені і діють на території України відповідно до вимог ЗУ “Про банки і банківську діяльність”
Банківські об’єднання (банківська корпорація, банківська холдингова група, фінансова холдингова група)				

функції банківської системи

- трансформаційна;**
- створення платіжних засобів;**
- регулювання грошової маси в обігу;**
- стабілізаційна.**

3). БАНКІВСЬКІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.

Загальні принципи побудови банківських систем у зарубіжних країнах:

- 1. Унікальність систем.**
- 2. Система нагляду за діяльністю комерційних банків.**
- 3. Становище банків на ринку цінних паперів.**
- 4. Рівні банківських систем.**

Фактори, які впливають на організаційну структуру та правове регулювання банківської системи:

- Історичні, політичні та національні традиції;
- Рівень розвитку товарно-грошових відносин;
- Загальний економічний розвиток країни;
- Засоби регулювання грошового обігу.

Принципи побудови комерційних банків:

- Принцип сегментування - банківська діяльність обмежена певним видом операцій чи сектором грошового ринку;**
- Принцип універсальності - будь-які обмеження на діяльність банків на грошовому ринку знімаються.**

ДЯКУЮ

ЗА

УВАГУ!

ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ:

- 1). Історія розвитку банківської діяльності**
- 2). Банківська система: цілі, функції, характерні риси.**
- 3). Банківські системи країн СНД.**
- 4). Світова фінансова криза: наслідки для ювнківської системи та шляхи подолання.**
- 5). Банківська система Швейцарії.**
- 6). Банківська система Японії.**
- 7). Банківська система Китаю.**
- 8). Банківська система США.**
- 9). Банківські системи країн членів Європейського Союзу.**
- 10) Міжнародні фінансово-кредитні організації та Україна: напрямки співпраці.**
- 11). Банківські кризи: світовий досвід.**